

Digitalizace

úložiště, digitální knihovny, legislativa

Martin Krčál

Digitální knihovny

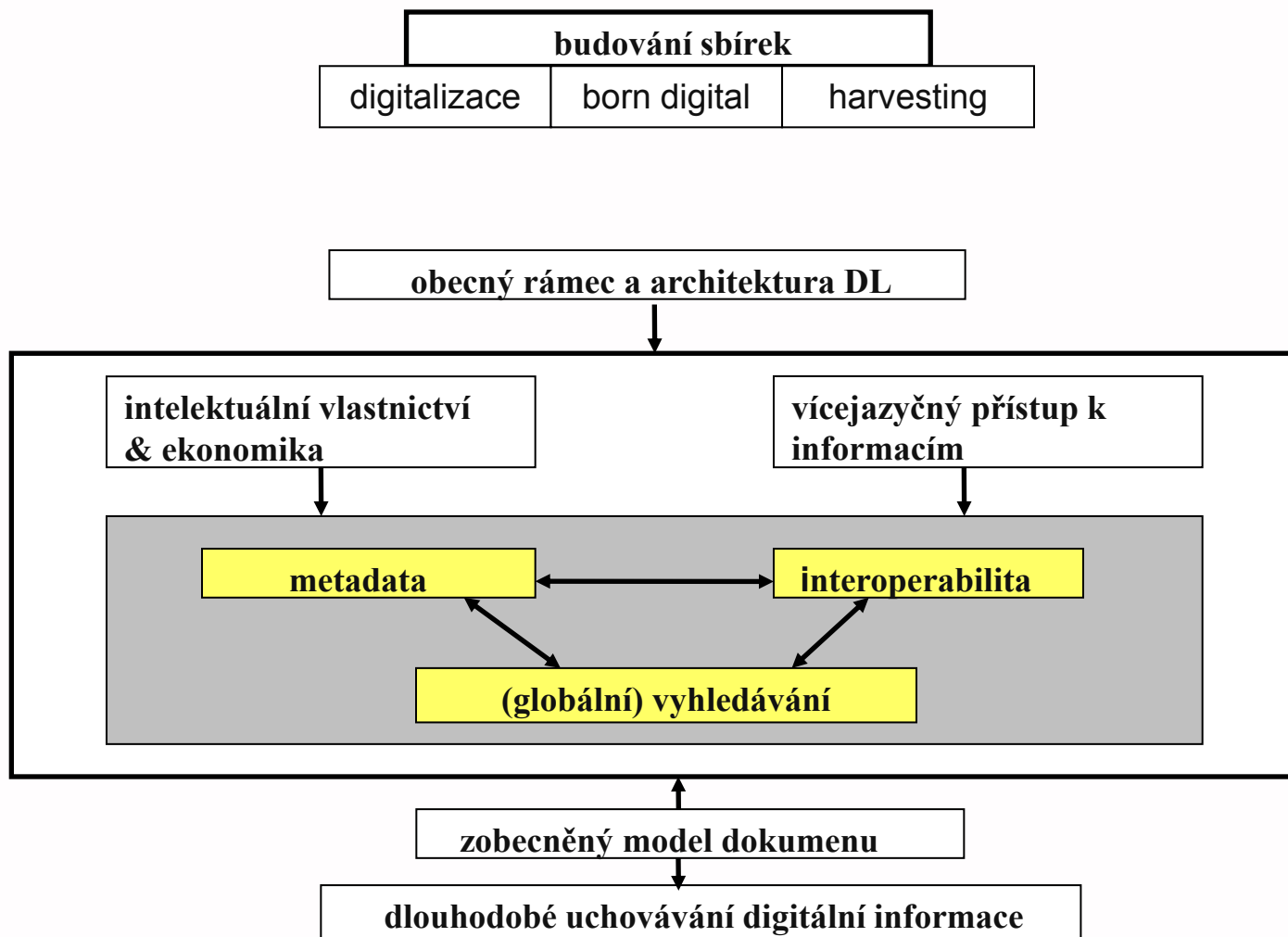
Charakteristika DL

- úložiště digitálních dokumentů
- **organizovaná** sbírka
- dostupné po síti (ideálně)
- služby
- garance dlouhodobé/trvalé dostupnosti
- důraz na kvalitu

Vhodná volba DL

- typ dokumentu
- obor nebo téma
- cílová skupina
- přístupy k úložišti
- možnosti zálohování

Budování DL - zdroj M. Bartošek

Identifikátory

- nutnost jednoznačně identifikovat záznam
- klasické identifikátory
 - ❖ ISBN, ISSN, ISMN,...
- elektronické identifikátory
 - ❖ URN, PURL, handle, DOI,...

DOI

- vznik v roce 1996
- The International DOI Foundation
- jednoznačná identifikace el. dokumentů
- většina velkých vydavatelů EIZ
- [DOI system](#) – manuál
- služby
 - ❖ [DOI System Tools](#)
 - ❖ [CrossRef](#)
- ukázka: 10.1016/j.jnca.2012.06.004

Metadada

- informace o digitálních objektech
- dělení metadat
 - ❖ popisná - popis, pro vyhledávání
 - ❖ strukturální - formát a struktura, pro správné zobrazení
 - ❖ administrativní - místo uložení, práva přístupu, archivace...
- MARC formáty, Dublin Core
- schémata - XML, HTML (metatagy), RDF

Interoperabilita

- schopnost spolupráce různých systémů
 - ❖ nezáleží na OS, HW,...
 - ❖ výměna dat mezi systémy
- definice silných standardů

Přenosy dat

■ OAI-PMH

- ❖ protokol pro sběr metadat, open access
- ❖ vlastníci dat – služby využívající data

■ Z39.50

- ❖ klient-server protokol, knihovní systémy

■ SRU (LoC, zdarma) + CQL

■ X-server – ExLibris (Metalib)

Praktický úkol

- Vytvořit metadata k vybrané webové stránce
 - ❖ vyberte si web knihovny nebo jiné instituce
 - ❖ vytvořte metadatový zápis v [DublinCore](#)

Problémy DL

Duplicity

- při budování archivů z více zdrojů
- kontrola na vstupu
- který záznam je lepší???
 - ❖ novější, úplnější, kvalitní zdroje???
- náročnost
- není stoprocentní
 - ❖ slučování záznamů v Alephu

Uchovávání = důvěryhodné úložiště

- při digitalizaci důležitý formát
 - ❖ stárnutí formátů
- zajištění čitelnosti do budoucna
- migrace a emulace dat
- volba úložiště
 - ❖ HDD, CD, DVD, diskety, USB flash...
- zálohování
 - ❖ více míst, pravidelnost
 - ❖ nástroje na obnovu dat
- kontinuita, udržitelnost - instituce

Financování

- digitalizace je nákladná

- ❖ technika
- ❖ lidské zdroje

- granty

- ❖ FRVŠ, VISK, EU-fondy, Norské fondy

- dary a sponzoring

- ❖ velké firmy, konkrétní věci, vazba na sponzora

- vlastní prostředky

DL SW

DSpace

- open source SW pro DL
- DSpace Federation
- původně MIT a HP
- česká lokalizace, silná komunita
- instalace v ČR:
 - ❖ VŠB-TUO, UP, AMU, UTB, MU – DML
- více info
 - ❖ <http://dspace.cz>
 - ❖ <http://dspace.org>

DigiTool

- komerční produkt ExLibris
- provozován např. na UK nebo VUT
- propojení s Alephem, Metalibem, SFX
- podpora MARC21 a dalších standardů
- využíván m.j. pro ukládání eVŠKP

Fedora

- Cornel University
- open source
- podpora OAI-PMH, RDF
- komplexní systém
- modulární přístup
- široké uplatnění

ePrints

- University of Southampton
- open source
- propojení se systémy instituce
- nástroje pro vědce
- demo

Greenstone

- University of Waikato (NZL)
- spolupráce např. UNESCO
- open source
- jednoduchý systém
 - ❖ instalace, interface
- podpora více jazyků

Kramérius - systém

- digitální knihovna
- open-source, verze 4
- založeno na systému Fedora
- zpřístupňování lokálních fondů instituce
 - ❖ primárně pro knihy a periodika (články)
 - ❖ lze využít i pro mapy, hudebniny,...
- vyvíjí KAV ČR, NKP, NTK, NLK, MZK + Incad

Digitální knihovny

- [Europeana](#) (Evropská komise)
- [Gallica](#) (FRA)
- [World Digital Library](#) (LoC+UNESCO)
- [American Memory](#) (LoC)
- [Manuscriptorium](#)
- [Thesis.cz](#)

Praktický úkol

■ V čem se liší

- ❖ vyzkoušejte software v praxi
- ❖ který z uvedených hodnotíte nejlépe
- ❖ jaké funkce Vám u úložišť chybí

e-knihy

Online e-knihy

- volně dostupné x komerční

- **volně dostupné**

- ❖ volně na internetu
- ❖ různá kvalita
- ❖ většinou jen volná díla
- ❖ OpenLibrary, Google Books, Hathi Trust DL, Gutenberg,...

Druhy EIZ

■ komerční

- ❖ databáze, digitální knihovny
- ❖ zprostředkovatelé, vydavatelé
- ❖ kvalitní, ověřené a aktuální informace
- ❖ plné texty
- ❖ přístup přes internetové rozhraní
- ❖ Placené
- ❖ předplatné vs. trvalý nákup

The logo for KARGER, featuring the word "KARGER" in a bold, teal, sans-serif font with a small red dot above the letter 'A'.The logo for WILEY ONLINE LIBRARY, featuring the Wiley logo (a stylized 'W' in a circle) followed by the text "WILEY" in a bold, black, sans-serif font and "ONLINE LIBRARY" in a smaller, teal, sans-serif font below it.The logo for Gale Virtual Reference Library, featuring a blue icon of a hand holding a book and the text "Gale Virtual Reference Library" in a blue, sans-serif font.The logo for OECD iLibrary, featuring the text "OECD" in a blue, sans-serif font and "iLibrary" in a smaller, blue, sans-serif font to its right.The logo for Safari Books Online, featuring the word "Safari" in a bold, blue, sans-serif font and "Books Online" in a smaller, red, sans-serif font to its right.The logo for ebrary, featuring a blue icon of a stylized 'e' and the word "ebrary" in a bold, black, sans-serif font.The logo for SpringerLink, featuring a red icon of a chess knight and the text "SpringerLink" in a white, sans-serif font on a red background.

e-knihy ke stažení

- Projekt Gutenberg
- epubBooks
- ManyBooks
- KoboBooks
- Floowie
- ...

e-Reading na MU

- zakoupené české knihy
- doživotně zdarma
- model předplatného
- [tituly](#)

Rozcestník e-knih

- <http://onlinebooks.library.upenn.edu/archives.html>

Legislativa

Digitalizace a AZ

- problém pro digitalizaci
- užití díla se souhlasem autora
 - ❖ i souhlas se zveřejněním na internetu
- volná díla
 - ❖ 70 let po smrti posledního autora
- volné užití díla
 - ❖ paměťové instituce (i knihovny)
 - ❖ vytvoření záložní kopie
 - ❖ konzervace a archivace

Digitalizace a AZ

■ osiřelá díla

- ❖ autor ani dědicové nejsou známi
- ❖ kdo udělí souhlas???
- ❖ současný AZ neřeší (novela 11/2013)
- ❖ kolektivní správce nebo bezúplatná zákonná licence (knihovny)???
- ❖ pokusy o vytvoření seznamů OD

Novela AZ

- podpora digitalizace v knihovnách
 - ❖ sdílení skenů
 - ❖ registrdigitalizace.cz
- vyřeší půjčování???
- vzdálený přístup???
- paušály za tiskové rozmnoženiny???
- poplatky také vydavatelům???
- vydavatelská lobby!!!
- [článek na epravo.cz](#)

Dělat to jako Google???

- masová digitalizace – Google Books
- tlak na řešení problémů legislativa vs. digitalizace
- dohody s vydavateli
- armáda právníků!!!

e-prezenčka

e-prezenčka

- služba MU
- vytváření záloh knih knihovny
 - ❖ zpřístupňování v místě samém
 - ❖ terminálový přístup
 - ❖ nelze vzdálený přístup
 - ❖ nelze tisk
- projekt FRVŠ
- další pokusy: např. UK

Literatura a zdroje

- Bartošek, M. [Digitální knihovny: teorie a praxe.](#)
- Časopis [D-Lib.org](#)
- [Digitalizace dokumentů](#) na KISKWiki.
- NKP. [Digitalizace a digitální zpřístupnění dokumentů.](#)
- EXON. [Digitalizace dokumentů.](#)
- PosAM. [Skenování \(digitalizace\) dokumentů.](#)

Závěr

Děkuji Vám za pozornost

Martin Krčál
krcal@fss.muni.cz